

Research Paper

Investigating the Effects of Ecotourism Development on the Sustainability of Rural Settlements (Case Study: Sarbaz Township)

Fateme Abi ¹, Sirus Ghanbari ^{*2}, Mehrshad Toulabi Nejad ³

1- Master of Geography Student and Tourism Planning, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran.

2- Assistant Professor of Geography and Rural Planning, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran.

3- Visiting Professor Geography and Rural Planning, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran.

Received: 2019/09/15

Revised: 2020/04/17

Accepted: 2020/04/17

Use your device to scan and read the article online

DOI:

10.30495/jzpm.2022.4142

Keywords: Ecotourism Development, Sustainability, Entrepreneurship, Human Settlements, Sarbaz Township.

Abstract

Development of ecotourism and tourism progression is an important factor in rural employment creation and sustainability, especially in areas with limited livelihood options. The purpose of this study is to investigate the effects of ecotourism development on the stability of rural settlements in Sarbaz city. The present research is descriptive-analytical in terms of its purpose, its application and its method. The data gathering tool was a questionnaire. The statistical population includes households in villages of Sarbaz city. Two hundred families were selected by using Cochran's formula and simple random sampling method. For data analysis, ANOVA, Fisher statistics and multiple regression were used. The findings of this research demonstrated that there is a significant linear relationship between ecotourism development and the stability of rural settlements, and the most significant effect of ecotourism development on the stability of rural settlements is related to physical dimension (0.426) and the least significant effect. It has environmental sustainability (0/280). Therefore, it can be said that the development of ecotourism in the city of Sarbaz and the attention to the tourism of this region can lead to the stability of rural settlements in this region, which are faced with a lack of livelihood options.

Citation: Fateme Abi, Sirus Ghanbari, Mehrshad Toulabi Nejad. Investigating the Effects of Ecotourism Development on the Sustainability of Rural Settlements (Case Study: Sarbaz township). Journal of Regional Planning. 2022; 11 (44): 269-290. DOI: 10.30495/jzpm.2022.4142

*Corresponding Author: Sirus Ghanbari

Address: Assistant Professor of Geography and Rural Planning, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran.

Tell: 0913 302 2895

Email: ghanbari@gep.usb.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

One of the new economic opportunities that is growing rapidly due to global needs is the tourism industry, and rural areas can be one of the tourist destinations in the territory because of their natural and natural tourist potential. Among the tourism opportunities available in the rural areas, the presence of natural attractions (rivers, mountains, plains, desert, etc.), pristine landscapes and suitable climates have the potential to develop ecotourism in the countryside rather than the aspect. Another is strengthening tourism, one of the most promising of which is the valley ecotourism or the tourist valleys. This phenomenon is becoming more and more important in the villages of the outskirts of large cities. Iran is a country of four seasons with rich historical, natural, ancient, sporting attractions, and the principled planning of tourism in each of these areas is able to create a change in the tourism industry of Iran due to historical background and continuous social and cultural strife. Has a variety of sightseeing views that can satisfy the curiosity and aesthetics of tourists and tourists and give them praise. There are many tourist and utilitarian abilities. However, there are many problems, including poverty and deprivation in the countryside, lack of development, migration, and lack of employment, geographic isolation in this region, which should be taken into consideration in order to eliminate or at least reduce their relief. One of the ways to pay attention to the countryside is to help eliminate them, helping to preserve and expand the attractions and areas of interest of tourists in the villages, in accordance with the local conditions of the villages. Considering the importance of this issue in this study, the effects of ecotourism development on the stability of rural settlements in Sarbaz city were studied.

Methodology of the Study

The villages surveyed in the city of Sarbaz are located in the southeast of Sistan and Baluchestan province. The city has 121 kilometers of border with Pakistan. The present research is a descriptive-analytical one. Theoretical studies using documentary method, field data were collected through a questionnaire with Likert scale and interviews with rural households. The statistical population is rural households in the city of Sarcasm. The study area in this research is Sarbaz city in Sistan and Baluchestan Province, which has 186.165 people and 45910.4 households. In order to determine the sample size in the first stage, using Cochran formula, and 200 households were selected as the sample using simple random sampling. In the next neighborhood, 20 villages were selected using the same method to complete questionnaires (Table 3). To answer the research questions and data analysis and statistical methods), descriptive and inferential statistics (was used. Statistical methods in software spss was done. For analysis, inferential statistics, analysis of variance, statistics, Fisher and multiple regression were used. The validity The use of content validity was measured and validated by experts specializing in the subject matter. In order to measure reliability, Cronbach's alpha test was used and 35 pre-test questionnaires were taken and the confidence coefficient was determined by the method Cronbach's alpha was calculated. The resulting alpha is 0.85, which is high It is more than 0.70, so it can be said that the measurement tool has an acceptable reliability.

Findings

To investigate the linear relationship between ecotourism and sustainable development of rural settlements in Sarbaz city and in line with the first question, analysis of variance (ANOVA) and fisher's statistic have been used. Accordingly, the value of the coefficient of determination is 0.948, which indicates that the

independent variable explains 0.98 units of variations related to the dependent variable. Therefore, the model is statistically significant. That is, between independent variables (development of ecotourism) and dependent variable (stability of rural settlements), there is a significant coherence.

Regarding the development of ecotourism in the stability of rural settlements, the strategy and the model of route analysis were used. Regarding that the significance level for all variables was less than 0.01, ecotourism development could affect all aspects of economic, social, environmental, and environmental influences, and the most significant effect of the cartel has a beta coefficient of 426.0. That is, between independent variables (development of ecotourism) and dependent variable (stability of rural settlements), there is a significant coherence. So, with the arrival of tourists and the development of ecotourism in the region, the increase in the sustainability of rural settlements in the city of Sarbaz has become more dimensional. So that the development of ecotourism in the rural areas of the city of Sarbaz in terms of economic dimensions increased non-agricultural employment, agricultural employment, the generation of income for individuals, the variation in household income sources, the changes in land prices, the price of housing, the price of consumer goods at the time of attendance, the opportunity Savings savings, non-governmental investment in the West, living standards. In terms of physical dimensions, the development of ecotourism also improves housing standards, develops new housing in the countryside, housing patterns, build villas in the region, monitor construction and structures, organize pedestrians and villages, and access to new knowledge on investment in construction. The plan for the transfer of water to the farms, the amount of access to infrastructure services, the improvement of the infrastructure of the ministerial

services, access to tourist attractions, and the change of the traditional context of the village and the construction of new rural roads.

Conclusion

If the infrastructure necessary to create employment and generate income through incidental tourism attraction and the increased attention of the authorities to the tourism of the region, the goal of sustainable development can be easily achieved, in order to achieve sustainable development in any place, first of all, a framework for a desirable future in which the status of communities, along with their environmental resources and their characteristics, should be considered in order to be considered in the process of creative planning and implementation. In rural areas, due to the natural characteristics in which there is a potential potential for the development of ecotourism. Global experiences also confirm this, as countries such as Australia, the United Kingdom and the United States have paid attention to this in the form of regional programs. In this regard, today's planning, especially for the conservation of bio-tourism in many regions of the country, is about absorbing the tourist destination has come to the end. The goal of sustainable development is to expand the facilities and improve the living conditions of the current generation and the future of vulnerable rural populations, and the potential of its resources can be considered as a fundamental step in sustainable development. Ecotourism provides opportunities for entrepreneurship in a soldier's city, which is activated by stimuli as factors. It is possible that the ecotourism is developed in a smart and tactical way, which results in the formation of new businesses and the development of rural settlements. The potential of ecotourism in the south of Sistan and Baluchestan This type of tourism can be found throughout the inclusive region and will increase income and income. The results of this study also showed that the

region has the potential of ecotourism, but in terms of the needs and infrastructures of the time and place, it is necessary that In this regard, the Executive Vrahkarhay efficient planning be thought to be Shvdvmlyaty.

مقاله پژوهشی

بررسی اثرات توسعه اکوتوریسم بر پایداری سکونت‌گاههای روستایی (مورد مطالعه: شهرستان سرپاز)

فاطمه آبی^۱، سیروس قنبری^{۲*}، مهرشاد طولابی‌نژاد^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی گردشگری، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

۲- دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

۳- دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

*- این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد خانم فاطمه آبی در دانشگاه سیستان و بلوچستان، به راهنمایی دکتر سیروس قنبری و مشاوره دکتر مهرشاد طولابی‌نژاد بوده است.

چکیده

توسعه اکوتوریسم و توسعه گردشگری یک عامل مهم در اشتغالزایی و توسعه روستایی بویژه در مناطقی می‌باشد که با محدودیت‌های معیشتی روبه‌رو می‌باشند. هدف این مطالعه بررسی اثرات توسعه اکوتوریسم بر پایداری سکونت‌گاههای روستایی شهرستان سرپاز می‌باشد. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن، توصیفی-تحلیلی است. ابزار گردآوری داده‌های پرسش‌نامه بوده است. جامعه آماری شامل خانوارهای روستاهای شهرستان سرپاز می‌باشد. ۲۰۰ خانوار با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های تحلیل واریانس (ANOVA)، آماره فیشر و رگرسیون چند متغیره استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین توسعه اکوتوریسم و پایداری سکونت‌گاههای روستایی ارتباط خطی معناداری وجود دارد و بین این دو متغیر انسجام کاملاً معنادار می‌باشد. بیش‌ترین تاثیر توسعه اکوتوریسم بر پایداری سکونت‌گاههای روستایی مربوط به بعد کالبدی (۰/۴۲۶) و کم‌ترین تاثیر مربوط به پایداری زیست محیطی (۰/۲۸۰) می‌باشد. لذا می‌توان گفت که توسعه اکوتوریسم در شهرستان سرپاز و توجه به گردشگری این منطقه می‌تواند باعث پایداری سکونت‌گاههای روستایی این منطقه که با کمبود گزینه‌های معیشتی روبه‌رو هستند، شود.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۶/۲۴

تاریخ داوری: ۱۳۹۹/۰۱/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۱/۲۹

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

10.30495/jzpm.2022.4142

واژه‌های کلیدی:

توسعه اکوتوریسم، پایداری، سکونت‌گاههای روستایی، شهرستان سرپاز.

* نویسنده مسئول: سیروس قنبری

نشانی: دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

تلفن: ۰۹۱۳۳۰۲۲۸۹۵

پست الکترونیکی: ghanbari@gep.usb.ac.ir

استفاده توریستی و کارکرد طبیعت گردی مناطق مستعد، افزون بر منافع مادی، پاسخگوی نیازهای روحی و روانی گردشگران اکوتوریسم نیز خواهد شد و از راهکارهای توسعه کیفی و پایدار مناطق مستعد اکوتوریسم، شناسایی این مناطق به لحاظ برخورداری از پتانسیل‌های طبیعی و برنامه‌ریزی در راستای بهره‌برداری بهینه از این توانمندی‌ها در جهت توسعه پایدار است (Ranjbarian, 2003: 55). امروزه توسعه یکی از اهداف مهم کشورها بشمار می‌آید. با توجه به مشکلات موجود در روستاها همانند بیکاری، فقر، بهره‌وری پایین در بخش کشاورزی و بهره‌برداری بیش از حد از منابع طبیعی، توجه به بدیل‌های دیگر اقتصادی همانند گردشگری ضروری می‌باشد (Ashtarimehrjardi, 2005: 84). صنعت گردشگری و بویژه اکوتوریسم به منظور بهره‌وری اقتصادی، در توسعه مناطق جایگاهی خاص و مناسب یافته است. از این رو مناطق دارای چشم‌اندازهای طبیعی به واسطه وضعیت جغرافیایی و زیست محیطی از نظر اقلیمی و توپوگرافی و هیدرولوژیکی جاذبه‌هایی ویژه را به وجود می‌آورد (Sharpoly, 2001: 50). با توجه به ویژگی بارز گردشگری روستایی به مثابه یکی از مردمی‌ترین اشکال گردشگری، می‌توان انتظار داشت که این صنعت، از یک سو به رشد اقتصادی و تنوع فعالیت‌های روستایی و از سوی دیگر با جذب مازاد نیروی انسانی به ایجاد اشتغال و درآمدزایی برای ساکنان روستاها کمک کند، بدین ترتیب فرصتی برای توسعه همه جانبه قلمداد شود (Saghai, 2003: 2). بنابر تجربیات، اگر گردشگری به گونه‌ای اتفاق بیفتد و بدون وجود برنامه‌ریزی و استراتژی مشخصی توسعه یابد، مشکلات زیست محیطی و اجتماعی متعددی ظهور پیدا کرده و در درازمدت مشکلات گردشگری بیش‌تر از فواید آن می‌شود (Roknodin etftekhari and Mahdavi, 2004: 3). تنوع بخشی به اقتصاد، بالا بردن شاخص‌های توسعه انسانی، مشکلات ناشی از آلودگی بیش از حد استاندارد شهرها بویژه شهرهای بزرگ، مهاجرت‌های روستایی، افزایش بهره‌وری و کارآمدی نیروی انسانی، اشتغالزایی، تعامل فرهنگ‌ها و گفتمان‌ها، حفظ محیط زیست و در مجموع توسعه روستایی از چالش‌هایی است که جهان امروز با آن روبه‌رو می‌باشد. یکی از این روش‌ها اکوتوریسم است که اغلب کشورها بویژه کشورهای به لحاظ موقعیت مکانی از این مزیت برخوردارند، آن را در برنامه‌های توسعه ملی و منطقه‌ای خود گنجانده‌اند. از گردشگری و اکوتوریسم به عنوان کاتالیزوری کارآمد برای بازسازی و توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی یاد شده، به گونه‌ای که در سال‌های اخیر در سراسر اروپا برای رفع چالش‌های اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی حاشیه‌ای و یا روستاهایی که با کاهش فعالیت‌های کشاورزی سنتی روبه‌رو

یکی از دلایل عقب ماندگی مناطق روستایی محدودبودن گزینه‌های توسعه اقتصادی آن‌هاست. امرار معاش و درآمد آن‌ها نیز به وسیله روش‌های سنتی فراهم می‌شود (Nair et al, 2015: 315). برای تحرک اقتصاد روستایی، فراهم کردن جایگزینی برای استفاده از منابع محلی یک امر اجتناب ناپذیر است. با توجه به اثرات نسبتاً سودمند توسعه گردشگری در ایجاد درآمد و اشتغال، بهترین گزینه برای بالا بردن معیشت روستایی و ایجاد تغییرات مثبت در توزیع درآمد در مناطق محروم می‌باشد (Guzman-Parra et al, 2015: 126). این گزینه یکی از صنایع مهم و با رشد سریع در جهان هست، و به عنوان وسیله تولید درآمد ملی مخصوصاً جوامع روستایی در کشورهای غیرصنعتی شناخته شده است (Marzo-Navarro, 2016: 478). به همین دلیل توجه به گردشگری و توسعه اکوتوریسم در برنامه‌های توسعه روستایی مورد توجه قرار گرفت. واژه‌ی اکوتوریسم کوتاه شده اصطلاح Ecological Tourism است و پدیده‌ای نسبتاً تازه در صنعت گردشگری است (Nyaupane and Thapa, 2004: 25). امروزه پدیده گردشگری و اکوتوریسم، به لحاظ درآمدزایی فراوان آن، بسیاری از کشورهای جهان را بر آن داشته است که سرمایه‌گذاری زیادی را به این بخش اختصاص دهند (Tremblay, 2006: 34). به بیان دیگر طبیعت‌گردی یا اکوتوریسم به عنوان یکی از ارکان مهم صنعت توریسم و جهانگردی جهانی است که توجه گردشگران و جهانگردان بسیاری را به خود جلب کرده است (Fal ; Fanel, 2006: 1). Soleiman, 2011: 2). گردشگری به عنوان یکی از صنایع، از بخش‌های اقتصادی با رشد بالا در جهان و به خصوص در کشورهای در حال توسعه است (Rinzin, 2007: 114). ایجاد اشتغال و توسعه منطقه‌ای از آثاری مهم است که توسعه اکوتوریسم به همراه داشته است (Shfiezadeh, 2002: 42). Amirahmadi et al, 2011: 2). و ضرورت توجه به توسعه روستایی نسبت به توسعه شهری به این علت نیست که اکثریت جمعیت جهان سوم در مناطق روستایی سکونت دارند، بلکه از آن روست که راه‌حل نهایی مسئله بیکاری شهری و تراکم جمعیت، بهبود محیط روستایی است (Todaro, 1989: 45). ایجاد اشتغال، کسب درآمد ارزی، بهبود تراز پرداخت‌ها، افزایش درآمدهای مالیاتی از محل فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با گردشگری، ایجاد تعادل منطقه‌ای، تعدیل ثروت، دگرگون ساختن فعالیت‌های اقتصادی و سوق دادن درآمد از مناطق شهری به روستاها و جلوگیری از برون کوچی روستائیان، از جمله نتایج اقتصادی گردشگری است (Ostadhosein, 2000: 14-1). از آنجا که ارتقای فرصت‌های اقتصادی در دستور توسعه هزاره می‌باشد،

ورودخانه پرآب سرباز (رودخانه سرباز) به طول ۳۱۳ کیلومتر، زیستگاه انواع ماهی‌ها و تمساح پوزه کوتاه ایرانی است. این درختان میوه در مجموع بیش از ۵۳۰ هکتار از زمین‌های زراعی شهرستان سرباز را به خود اختصاص داده‌اند که بیش‌ترین آن‌ها مربوط به گواوا با ۲۰۰ هکتار است (این میوه سرشار از ویتامین C است و هم چنین کاروتن و آنتی‌اکسیدان‌هایی که برای پوست مفیدند را داراست). با این حال انبوهی از مشکلات، از جمله فقر و محرومیت در محیط روستاها، عدم توسعه، مهاجرت، کمبود شغل، انزوای جغرافیایی در این منطقه وجود دارد که می‌بایست نسبت به رفع و یا حداقل تخفیف آن‌ها اهتمام لازم را مبذول داشت. یکی از راه‌های توجه به توسعه روستاها و محرومیت زدایی از آن‌ها، کمک به حفظ و گسترش جاذبه‌ها و زمینه‌های مورد علاقه گردشگران در روستاها، متناسب با شرایط محلی روستاها می‌باشد. با توجه به اهمیت این موضوع در این پژوهش به بررسی اثرات توسعه اکوتوریسم بر پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی در شهرستان سرباز پرداخته شد. لذا، برای این پژوهش سؤالات زیر مطرح شد؛ چه رابطه‌ای بین توسعه اکوتوریسم و پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی وجود دارد؟ در شهرستان سرباز چه عاملی بیش‌ترین اثر را بر پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی داشته است؟

مرور مطالعات در زمینه بررسی اثرات اکوتوریسم بر پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی حاکی از آن است که مطالعات زیادی در این زمینه صورت گرفته است، ولی در زمینه این موضوع در شهرستان سرباز پژوهشی انجام نگرفته است. پژوهش‌هایی که در این زمینه صورت گرفته در ادامه به برخی از این مطالعات و نتایج حاصله پرداخته خواهد شد. هاشمی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان «نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار روستایی» به این نتیجه دست یافته است که اکوتوریسم باعث افزایش اشتغال‌زایی، کاهش فقر و افزایش مشارکت روستاییان در برنامه‌های توسعه می‌شود. غریبی و درخشیده (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی اثرات اکوتوریسم بر توسعه پایدار پرداخته و به این نتیجه رسیدند که در میان انواع گردشگری اکوتوریسم با توسعه پایدار هماهنگی و سازگاری بیش‌تری دارد. صیدالی و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان «جایگاه اکوتوریسم بیابانی در توسعه سکونت‌گاه‌های روستایی» به اهمیت بیابان‌ها در توسعه طبیعت‌گردی پرداخته و اثرات آن را بر توسعه مورد سنجش قرار دادند. افشاری اسفید واجانی و حبیب پور مهربان (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «بررسی

هستند، گردشگری در کانون توجه قرار گرفته است. در این میان روستاها به لحاظ داشتن شرایط و موقعیت طبیعی و تاریخی، مناطق بیلاقی با چشم‌انداز زیبا، ویژگی زیست محیطی، ارتفاعات با برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح همراه با سرمایه‌گذاری مناسب می‌تواند زمینه را برای توسعه اکوتوریسم فراهم کند و در عین حال می‌تواند فواید اقتصادی را برای جوامع محلی به همراه داشته باشد (Karami, 2008: 172). یکی از فرصت‌های جدید اقتصادی که به دلیل نیازهای جهانی، به شدت رشد و گسترش می‌یابد، صنعت گردشگری است و نقاط روستایی نیز به دلیل برخورداری از پتانسیل‌های گردشگری و زیبایی طبیعی، می‌توانند یکی از کانون‌های گردشگری در قلمرو سرزمینی باشند. از بین فرصت‌های گردشگری موجود در مناطق روستایی، وجود جاذبه‌های طبیعی (رودخانه‌ها، کوه‌ها، دشت‌ها، کویر و غیره)، چشم‌اندازهای بکر و آب و هوای مناسب، زمینه را برای توسعه انواع اکوتوریسم در روستاها بیش از جنبه‌های دیگر گردشگری تقویت می‌کند که یکی از پر جاذبه‌ترین آن‌ها، اکوتوریسم است. این پدیده بویژه در روستاهای مناطق حاشیه شهرهای بزرگ بیش از پیش اهمیت می‌یابد. ایران کشوری چهار فصل که برخوردار از جاذبه‌های سرشار تاریخی، طبیعی، باستانی، ورزشی بوده است و برنامه‌ریزی اصولی گردشگری در هر یک از این حوزه‌ها قادر است تا تحولی در صنعت گردشگری کشور ایجاد کند. استان سیستان و بلوچستان با داشتن پتانسیل بالای ژئوتوریستی و اکوتوریستی مستعد سرمایه‌گذاری‌های عظیم اقتصادی در این بخش می‌باشد که می‌تواند درآمد ارزی فراوانی را عاید این منطقه نماید. استان سیستان و بلوچستان با داشتن موقعیت راهبردی بازرگانی و ترانزیتی و دارا بودن صنعت در حال رشد از توانایی و ظرفیت فوق العاده‌ای برای توسعه و آبادانی برخوردار است. وسعت و تنوع آب و هوایی در این استان موجب بروز تنوع در پوشش گیاهی و غذای منابع طبیعی تجدید شونده شده است. بزرگترین پایگاه تولید نهال میوه‌های گرمسیری جنوب شرقی ایران در این استان قرار دارد که با تامین نیاز داخلی استان به ۹ استان دیگر کشور نیز نهال صادر می‌شود. شهرستان سرباز یکی از قدیمی‌ترین مناطق بزرگ بلوچستان و مقر تمدن‌های بزرگی در ادوار گوناگون بوده است. تنوع آب و هوایی در منطقه باعث شده میوه‌های متنوع مانند خرما، موز، مرکبات، انبه، پاپایا، گواوا، چیکو، پسته و انگور یاقوتی از جمله میوه‌های گرمسیری و نیمه گرمسیری و غیره کاشت شود. شهرستان سرباز به دلیل سرسبز بودن و وجود دره

۳- چیکونام یکی از میوه‌های گرمسیری با پوستی قهوه‌ای و مزه ای شیرین است.

۱- پاپایا یا خربزه درختی میوه گلابی شکل بومی آمریکاست که در شهرستان سرباز نیز می‌روید.

۲- گواوا معروف به سیب وزیتون محلی میوه ای منحصربه مناطق گرمسیری و استوایی است.

طبیعت گردی) نیز به عنوان یکی از انواع فعالیت‌های گردشگری ترکیبی از دو واژه بوم‌شناسی و گردشگری است که در واقع حاصل برخورد‌های طرفداران بهره‌گیری افراطی از طبیعت و طرفداران استفاده معقول از آن بوده است. با توجه به ابعاد بسیار متفاوت فعالیت‌های اکوتوریستی ارائه شده توسط ذینفعان آن، توافق عمومی اندکی در مورد تعریف آن وجود دارد (Funnell and Bynoe, 2007: 163). هم‌چنین، اکوتوریسم را سفری مسؤ‌لانه در طبیعت و بازدید از مناطق طبیعی دست‌نخورده جهت لذت و قدردانی از طبیعت که محافظت از طبیعت را ارتقاء، اثرات منفی بازدیدکننده را کاهش و برای جوامع محلی منافع اقتصادی و اجتماعی به ارمغان آورد تعریف کرد (Binesh, 1383). افزون بر این، اکوتوریسم را شاخه‌ای از گردشگری نیز نامیده‌اند که حفاظت از محیط زیست را ترویج کرده و توسعه پایدار را حمایت کند (Manitoba Conservation Report, 2005: 124). گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می‌توان آن را ابزاری مهم برای توسعه اقتصادی - اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد کرد (Eftekhari & ghaderi, 2002: 27).

با فرض اهمیت گردشگری به عنوان فعالیتی گسترده و عمومی و تأکید روزافزون در حیطه سیاست‌های توسعه محلی و منطقه‌ای و با در نظر گرفتن این موضوع که تعریف مشترک و قابل قبولی از گردشگری روستایی وجود داشته باشد، توسعه گردشگری امری ضروری به نظر می‌رسد، بخصوص با توجه به اینکه ویژگی‌های این فعالیت در محل‌های خاص، به وضوح (گردشگری روستایی) را از شکل‌های دیگر گردشگری مجزا می‌کند. جالب توجه اینکه به رغم تمام این مسائل، هیچ تعریف یا مجموعه ویژگی‌های توافق شده‌ای در این زمینه وجود ندارد. لان^۵ گردشگری روستایی را چنین تعریف می‌کند: «گردشگری روستایی، گردشگری است که در نواحی روستایی به وقوع می‌پیوندد» (Lanea, 1994). اما همین بیان ساده ابهامات زیادی دارد. برای مثال، تعاریف گردشگری متعدد بوده، بویژه در حیطه نواحی روستایی، تفکیک فعالیت‌هایی که صرفاً حالت گردشگری دارند یا تفریح، یا ورزش از یکدیگر دشوار است (Sharply, 1997: 8). اداره امور کار امریکا در زمینه گردشگری روستایی تعریف زیر را ارائه کرده است: بازدید از مکانی غیر از مکان معمول کار و زندگی خود که خارج از محدوده استاندارد آماری شهری است، در زمانی

اهمیت نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار روستایی» به این نتیجه رسیدند که گردشگری و مخصوصاً اکوتوریسم روستایی باعث بهبود و توسعه وضعیت اقتصادی، معیشتی، کارآفرینی و بازگشت به مشاغل بومی و محلی، بالا بردن آسایش و رفاه و خودباوری روستاییان خواهد انجامید.

در سایر کشورها نیز، چن^۱ و همکاران (۲۰۰۴) مطالعاتی به منظور ارزیابی منافع ناشی از کاربری گردشگری طبیعت در منطقه ساحلی در امتداد شرقی جزیره ژیانمن چین به روش هزینه سفر انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که توسعه اکوتوریسم باعث توسعه پایدار این منطقه شده است. تی. فانگ^۲ (۲۰۰۷) با استفاده از روش ارزیابی چند متغیره به وسیله GIS به برنامه‌ریزی اکوتوریسم کلانشهر بین‌المللی هنگ کنگ پرداخته است. وی با استفاده از تلفیق لایه‌های گوناگون مرتبط با اکوتوریسم در محیط نرم افزارهای GIS و تصاویر ماهواره‌ای IKONOS مناطق مستعد برای انواع اکوتوریسم در منطقه مذکور را شناسایی و معرفی کرده و به این نتیجه رسیدند که توسعه اکوتوریسم توسعه پایدار سکونت‌گاهها را به دنبال داشته است. بوئرز^۳ و همکاران (۲۰۰۷) در مقاله‌ای با عنوان برنامه‌ریزی شالوده توریسم پایدار به این نتیجه رسیدند که این نوع برنامه‌ریزی در چارچوب جاذبه، سرویس‌دهی و امکانات حمل و نقل استوار است و می‌تواند یک بینش صحیح در مورد مدیریت مناطق حفاظت شده و یک طرح آینده‌نگر را فراهم نماید.

چارچوب نظری پژوهش

واژه توریسم یا گردشگری نخستین بار در سال ۱۸۱۱ در مجله انگلیسی به نام اسپورتینگ مگزین^۴ مطرح شد. در آن زمان این واژه به معنای مسافرت به منظور تماشای آثار تاریخی و بازدید از مناظر طبیعی برای کسب لذت به کار رفت. ریشه واژه گردشگری یا توریسم در فرانسه از تور گرفته شده که در این زبان معانی حرکت دورانی، طی کردن پیرامون و گردش کردن آمده است. به نظر پیرلاروس، گردشگری عمل مسافرت به منظور تفریح و لذت است و گردشگر یا توریست کسی است که برای خشنودی خود و لذت بردن مسافرت می‌کند (Mahalati, 2001: 2). در فرهنگ و ادبیات فارسی، توریسم یا جهانگری به سفر کردن در اقطار عالم به منظور تفریح، سیاحت، زیارت و مسافرت به مقصدی و بازگشت به محل سکونت اصلی اطلاق می‌شود و شامل سفرهای کوتاه و موقت به مقصدهایی غیر از محل کار و سکونت اصلی به منظور سیر و سیاحت نیز هست (kazemi, 2006: 23). اکوتوریسم

۳- Boers

4- Sporting magazine

5- lan

۱- Chen

۲- T.fing

است (شکوئی، ۱۳۷۵:۲۱۳). بعضی نیز گردشگری را به عنوان سیاست و ابزاری برای توسعه روستایی پایدار قلمداد کرده‌اند (Lanea, 1994). گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی گردشگری روستایی راه‌حل کلی برای همه دردها و مسائل و مشکلات نواحی روستایی نیست، اما یکی از شیوه‌هایی است که ممکن است آثار اقتصادی مهمی داشته باشد و به نوعی می‌تواند به کند شدن روند تخلیه سکونتگاه‌های روستایی و کاهش مهاجرت جمعیت روستایی کمک کند (Grefe, 1993:23). گردشگری روستایی با زمینه‌هایی مانند ایجاد اشتغال پاره وقت و فصلی، ایجاد زیربنای گردشگری مانند شبکه‌های ارتباطی، آب و برق که برای فعالیت‌های گردشگری همراه است به توسعه سکونتگاه‌های روستایی منجر می‌شود و روستاییان منطقه نیز از این منابع بهره‌بردار خواهند کرد (Sharpley, 1997:30).

که فعالیتی غیر از فعالیت کاری در منطقه مورد نظر انجام شود که هدف چنین بازدیدی ممکن است پژوهش، درمان، مذهب و غیره باشد (Grefe, 1993:23). در سال ۱۹۸۶ کمیسیون جوامع اروپایی، نه تنها گردشگری مزرعه یا گردشگری کشاورزی، بلکه تمامی فعالیت‌های گردشگری روستایی را در نواحی روستایی، گردشگری روستایی تعریف کرد (Sharpley, 1997:30). در تعریفی دیگر، گردشگری روستایی به مجموعه فعالیت‌هایی اطلاق شده است که از راه فعالیت‌های گردشگری، مانند تأمین اقامتگاه، غذا و یادگیری و آموزش درباره روستا و مزرعه درآمدهایی را برای ساکنان آن سکونتگاه‌های روستایی ایجاد می‌کند (Mcintyre, 1993:67). مانند گردشگری در آفتاب، گردشگری در کنار دریا، گردشگری در سواحل ماسه‌ای مقایسه کرد (Sharpley, 1997:18). از جنبه دیگر، گردشگری روستایی به عنوان فلسفه‌ای برای توسعه روستایی مطرح گردیده است که این جنبه دارای سه دیدگاه مهم

جدول ۱- نمونه‌ای از اثرات اکوتوریسم

انواع آثار	تأثیرها/منافع مثبت	تأثیرها/هزینه‌های منفی
محیطی	- انگیزه‌ای برای حفظ مناطق طبیعی، مدیریت بهینه منابع، ایجاد انگیزه برای حفظ یا ارتقای کیفیت محیط فیزیکی، ایجاد یک اخلاق محیطی مناسب	- حذف و آسیب مستقیم به پوشش گیاهی و حیات وحش، فعالیت‌های توریستی مخرب از قبیل شکار، تغییرات کاربری اراضی، آلودگی منابع آب و خاک،
اقتصادی	- توسعه و تنوع اقتصادی، توزیع درآمد برای اقتصاد جوامع محلی، تمایل اکوتوریست‌ها به هزینه و اقامت بیشتر، تأمین درآمد برای بقای جاذبه‌ها، فرصت‌های اشتغال و درآمد، توسعه زیرساخت‌های محلی	- ناموفق بودن درآمد کلی برای سازگاری هزینه‌های تأثیرهای اکوتوریسم، بار زیاد بر نهادهای مدیریتی منابع دارای ضعف مالی، بهره‌برداری بیش از ظرفیت محیط، ورود واسطه‌ها و زمین‌خواران برای کسب منافع
اجتماعی-فرهنگی	- افزایش آگاهی‌ها و مشارکت محلی، کمک به بقای طولانی مدت میراث فرهنگی، احیای فرهنگ بومی، بقای فعالیت‌های سنتی فرهنگی، تشویق جوامع بومی برای ارزش نهادن به سرمایه‌های طبیعی و فرهنگی	- تراکم جمعیت، فصلی بودن فعالیت‌ها، تنوع منابع (هزینه‌های فرصت)، ناسازگاری با سایر فعالیت‌ها، تضاد بر سر دسترسی و استفاده‌های مناسب، کالایی سازی نامناسب فرهنگ‌های بومی، رفتار توریستی نامناسب

منبع: (Nit, 2008:36)

اصل شکوفایی و باروری سکونت‌گاه را در همه ابعاد و جوانب اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی زندگی مورد توجه قرار می‌داد (Ghanbari et al, 2011:179). آنچه را که امروزه با نام توسعه پایدار از آن یاد می‌کنیم، به واقع مفهومی است که ریشه در تفکرات جنبش زیست محیطی قرن اخیر دارد. مقوله توسعه پایدار به "باربارا وارد" در میانه دهه ۱۹۷۰ نسبت داده می‌شود. پس از آن با مطرح شدن مقوله توسعه پایدار در کنفرانس‌ها و همایش‌های گوناگون در جهان، این مقوله به یکی از رایج‌ترین مباحث دنیا بدل گشت (khalili et al, 2013:266). از جمله این کنفرانس‌ها، کمیسیون بین‌المللی محیط زیست و توسعه

با توجه به اثراتی که توسعه گردشگری و بویژه اکوتوریسم بر توسعه پایدار و بویژه توسعه پایدار روستایی دارد در این پژوهش نیز رویکرد اصلی رویکرد توسعه پایدار و توسعه پایدار روستایی می‌باشد.

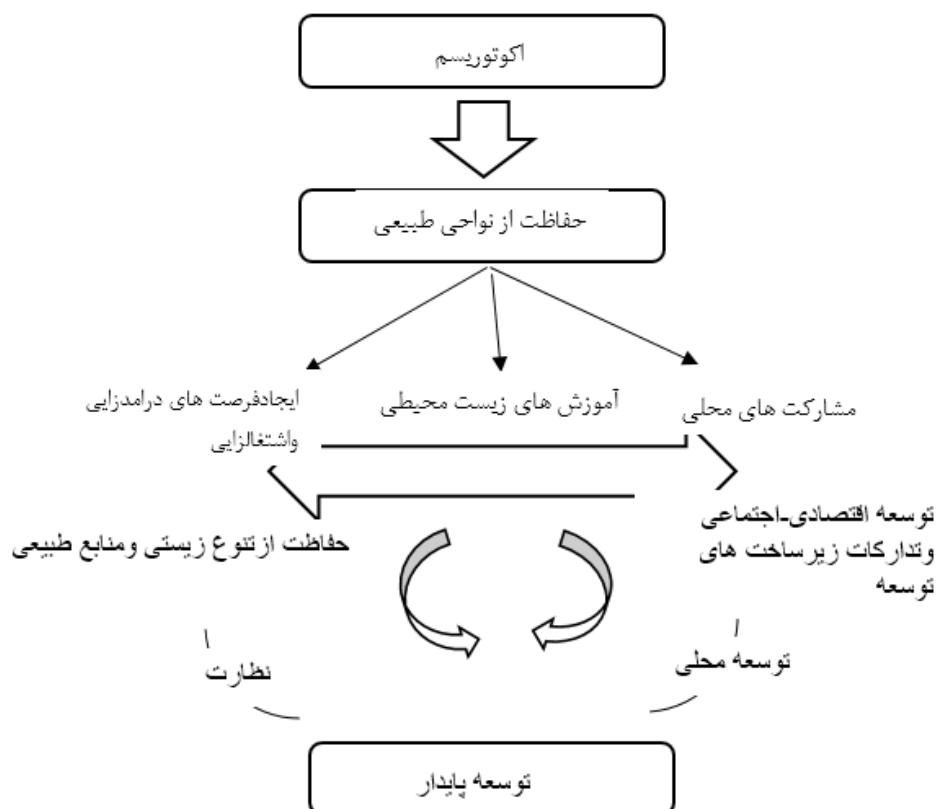
هر سکونت‌گاه را می‌توان اجتماعی کارکردی بشمار آورد که درجه بقا و پایداری آن به چگونگی شکل‌پذیری و چگونگی پاسخ‌گویی به این کارکردهای اساسی اجتماعی اقتصادی در بستر مکان فضا بستگی تام دارد (Saedi, 2008:2). از اواسط دهه ۱۹۷۰ توسعه سکونت‌گاه انسانی به گونه وسیع‌تر و جامع‌تر مورد توجه قرار گرفت. دیدگاه‌ها و سیاست‌های توسعه سکونت‌گاهی

بیرون از مزرعه، توسعه زیرساخت های فیزیکی و اجتماعی می باشد (Ahmadi & sajadi, 1391:70). در بیان اسلو پیرامون اکوتوریسم به نقش آن در کنار توریسم در حمایت از توسعه پایدار، دست یابی به اهداف توسعه هزاره، آینده و کاهش قابل ملاحظه فقر تاکید شده است. همچنین، در کنار کنفرانس جهانی اکوتوریسم که در سال ۲۰۰۷ برگزار شده، چهار موضوع اصلی مطرح شد که شامل: الف) شناخت نقش کلیدی اکوتوریسم در توسعه پایدار محلی؛ ب) افزایش پتانسیل برای مدیریت خوب اکوتوریسم به عنوان یک ابزار مهم اقتصادی و محافظ طبیعت؛ ج) حمایت از برپایی و اجرای سرمایه گذاری اکوتوریسم و فعالیت های مرتبط این امر از راه بازاریابی موثر و افزایش اطلاعات و آموزش و ... معرفی برخی از اصول کلیدی به منظور پایدار کردن اکوتوریسم (Eftekhari & ghaderi, 2002:30). بنابراین، تاثیر اکوتوریسم بر توسعه پایدار را می توان شامل موارد زیر دانست: ۱. برقراری ارتباط و مشارکت بیشترین جوامع بومی، تجارت توریسم در بخش خصوصی، NGO ها و دولت. ۲. رساندن منابع بیشتر به مردم فقیر از راه سیاست گذاری برای افراد بومی، ایجاد شبکه برای ارائه محصولات محلی، کمک به تشکیل سرمایه گذاری، حمایت از خدمات محلی، زیرساخت های مورد نیاز؛ ۳. ایجاد فعالیت های کشاورزی پایدار و منافع اقتصادی دو طرفه از راه ارتباطات مناسب بین اکوتوریسم و کشاورزی؛ ۴. تشویق بر توسعه محصولات جدید و تجارت منصفانه توسط قوی تر کردن ارتباط میان میراث فرهنگی منطقه با هنر و صنایع دستی. یکی از اهداف مهم درسیاست گذاری برای توسعه پایدار نگرش به محیط زیست و تلاش برای حفظ آن می باشد (Tourism planning, 2000: 55). حال با توجه به تعاریف ذکر شده می توان عنوان کرد، اکوتوریسم رابطه مستقیمی با اصول حاکم برگردشگری بر مبنای توسعه پایدار بویژه در مباحث حفاظت محیط زیست دارد، به گونه ای که اکوتوریسم را می توان بخشی از توریسم دانست که می توان اصول پایداری را در تمامی بخش های آن بر مبنای مسئولیت پذیری ایجاد کرد که در نهایت، توریسم مسئولیت پذیر با هدف احیا و نگهداری منابع به گونه ای که موجب تخریب آن برای نسل های آینده نباشد منجر به توریسم پایدار خواهد شد. در این زمینه هتزر^۱ به منظور تحقق مفهوم توسعه پایدار و توصیف اکوتوریسم، چهار معیار را بدین شرح ارائه کرده است: ۱- کم ترن پیامد منفی بر محیط طبیعی، ۲- کم ترن پیامد منفی بر فرهنگ و حداکثر مسئولیت پذیری در برابر فرهنگ جامعه میزبان، ۳- بالا بردن منافع اقتصادی برای جامعه میزبان و؛ ۴- بالا بردن رضایت تفریح کنندگان برای جلب مشارکت آن ها. در واقع هدف همه فعالیت های توسعه، بهبود کیفیت زندگی و رفاه

می باشد که به کمیسیون برانت لند نیز مشهور است، براساس تعریف ارائه شده توسط این کمیسیون در سال ۱۵۰۰ توسعه پایدار، توسعه ای است که نیازهای مردم کنونی را بدون از بین بردن توانایی نسل های آینده، در برآوردن نیازهایشان برطرف می کند (karimi & tavakoli nia, 2003:81-82). درحقیقت، توسعه پایدار رویکردی است که به دنبال بیشینه کردن سود خالص توسعه اقتصادی با در نظر گرفتن نگهداری و حفظ کیفیت منابع طبیعی در طول زمان است. عناصر کلیدی توسعه پایدار کارایی اقتصادی، زیست محیطی، اجتماعی و فرهنگی می باشد. توجه به چهار عامل اساسی حصول توسعه پایدار یعنی منابع مالی، فناوری، نیروی انسانی و توان اکولوژیک ضرورت دارد. (Sajadian & sajadi, 2009:74-75). توسعه پایدار روندی است که بهبود شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فناوری را در راستای دستیابی به عدالت اجتماعی در پی می گیرد. به گونه ای که حداقل آلودگی زیست بوم و تخریب منابع طبیعی را به همراه داشته باشد (Khalili et al, 2013:266). یکی از راهبردهایی که بتازگی در اغلب کشورهای جهان در خصوص توسعه سکونت گاه انسانی مورد توجه قرار گرفته و نتیجه مثبتی به همراه داشته، توسعه پایدار می باشد (Sajadian & sajadi, 2009:74). اهداف توسعه پایدار در همه سطوح سازمان فضایی (محلی، منطقه ای و جهانی) مطرح است. سکونت گاه های انسانی تبلور فضایی و ایفای نقش های انسانی می باشند که بر حسب شرایط محیط طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و تاریخی شکل گرفته، متحول شده و سازمان یافته اند (Moradi stalkhzir, 2017:382). از آنجا که دسترسی عادلانه به زمین و استفاده بهینه از آن از مولفه های اصلی در توسعه پایدار و عدالت اجتماعی بشمار می رود (Movahed et al, 2011:132). مهم ترین هدف توسعه پایدار سکونت گاهی، قابل زیست کردن عرصه های زندگانی برای نسل های فعلی و آینده با تاکید بر بهبود و توسعه مداوم روابط انسانی- محیطی است (Saedi, 2010:132). اساس پایداری سکونت گاه انسانی را می توان فرآیندی همه جانبه، موزون و درونزا دانست که در چارچوب آن توانایی های اجتماعات برای رفع نیازهای اساسی مادی، معنوی و کنترل موثر بر نیروهای شکل دهنده نظام سکونت محلی (محیطی، اجتماعی، اقتصادی، نهادی و سرزمینی) رشد و تعالی می یابد (Rahmani fazli & sadeghi, 2013:11). امروزه همگان بر این مورد توافق دارند که توسعه سکونت گاه انسانی فراتر از توسعه کشاورزی است و دربرگیرنده اهمیت اقتصادی و پتانسیل های درآمدزا در موضوعات متنوعی از قبیل فعالیت های غیرزرعی، گردشگری، صنایع دستی، فعالیت های

برای کنترل بهتر جامعه محلی دلالت دارد (Kusakabe, 2012: 1046). بنابراین، امروزه اکوتوریسم از منظر رویکرد بنیادی، در واقع بیانگر شکل بسیار باارزش بیانیه گردشگری پایدار بوده و با حفاظت از محیط زیست و آموزش گردشگران در رابطه با آن، حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی در ترکیب با توسعه ی جوامع محلی مرتبط است (Asadi & fathi, 2011: 38). بنابراین، از دیدگاه برخی از محققان، اکوتوریسم اغلب به عنوان یک ابزار عالی برای ارتقای توسعه ی پایدار توانایی ارائه منافع عظیم اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی برای ساکنان مناطق روستایی کشورهای در حال توسعه را دارد (Buchsbbaum, 2004: 1; vivor, 1999: 795). به گونه‌ای که از یک سو منجر به ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه ای، کمک به سرمایه‌گذاری کوچک مقیاس محلی، به‌سازی زیست‌گاه‌های حیات وحش، توسعه مناطق دارای جاذبه‌های گردشگری و جلوگیری از برون کوچی می‌شود (Tayebi et al, 2007: 84; sadrmoosavi et al 2004: 92). جمعیت را از مراکز تمرکز و ثقل صنعتی به سوی نواحی پیرامونی، روستاها و جاذبه‌های طبیعی می‌کشاند (Rezvani et al, 2011: 45). Harakooa, 2010: 67) و اکوتوریسم با حفاظت از نواحی طبیعی به صورت‌های زیر مؤثر است (Nit, 2008: 34; falahi, 2006: 77). ایجاد منابع اقتصادی و تنوع بخشی به مشاغل و فرصت های درآمدی جایگزین برای جوامع محلی؛ افزایش آگاهی در جهت حفاظت از سرمایه های طبیعی و فرهنگی بین افراد بومی و گردشگران؛ ارتقای مشارکت مردم محلی در بعد تصمیم گیری و بهره مندی از مزایای گردشگری.

همه انسان‌هاست. از این رو تلاش برای دستیابی به توسعه‌ای که ضمن تأمین منافع بیش‌تر مردم، با نیازهای آنان و قابلیت های مناطق هماهنگی و مطابقت داشته باشد، مدنظر برنامه ریزان و سیاست‌گذاران توسعه است (Eynali & taherkhani, 2005: 63). در این چارچوب ارتباط متقابل توسعه و گردشگری به ویژه اکوتوریسم در راستای کمک به توسعه فرصت های اقتصادی- اجتماعی در جوامع محلی و ایجاد ارزش اقتصادی از راه حفظ تنوع زیستی است (Blangy & Mehta, 2006). به بیان دیگر، توسعه پایدار با مدیریت صحیح و کارآمد بهره برداری از منابع پایه، طبیعی، مالی و نیروی انسانی برای دستیابی به الگوی مصرف مطلوب سروکار دارد که با به کارگیری امکانات فنی، ساختار و تشکیلات مناسب برای رفع نیاز نسل امروز و آینده به گونه مستمر و رضایت بخش امکان‌پذیر می‌شود (Ziyari, 2001: 373). این اهداف از راه فراهم ساختن محیط زیست سالم و جلوگیری از تخریب و تنزل کیفیت آن برای تداوم رشد اقتصادی توأم با آسایش و رضایت انسان عملیاتی می‌شود (Akbarpoor & noorbakhsh, 2010: 67). از این رو، مفهوم توسعه پایدار در برگیرنده یکپارچگی ابعاد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و محیطی به بهره گیری انسان از محیط جغرافیایی و تجارب مدیریت منابع و حداقل سازی آشفتنگی اکوسیستم‌ها و اجتناب از بی‌نظمی (Wahab and Pigram, 2004: 302)، کیفیت توسعه و توزیع متعادل آثار آن، تأمین امنیت نسل های فعلی و آتی، دسترسی برابر به منابع، آموزش و آگاه سازی، توجه به نقش نهاد‌های محلی، حقوق دارایی‌ها، حکمرانی خوب (Prasad, 2003: 756) و پایداری اجتماعی و فرهنگی و توجه به نقش سرمایه‌های اجتماعی برای مدیریت صحیح و تصمیم گیری

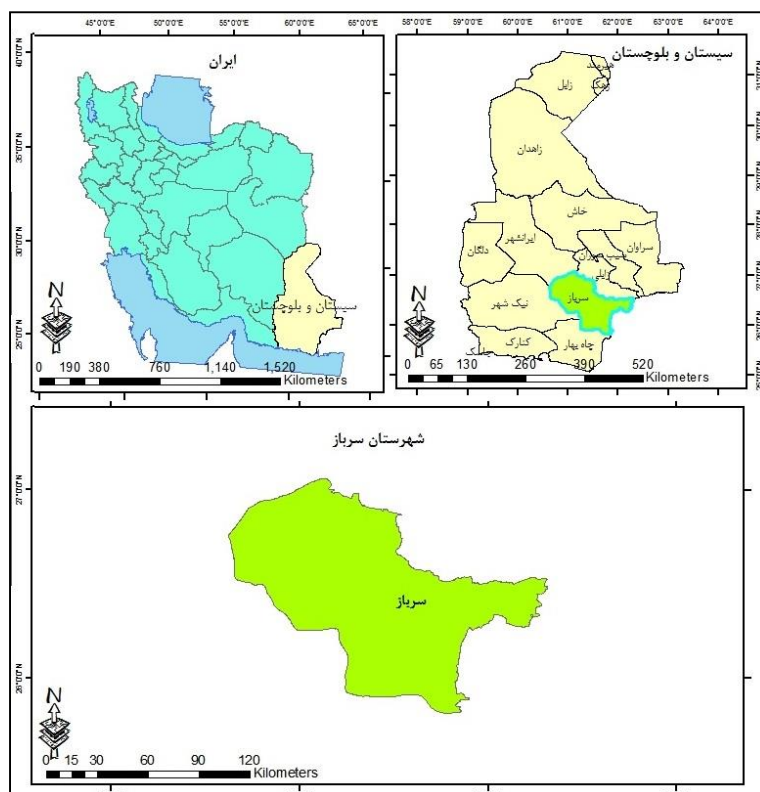
شکل ۱- ارتباط اکوتوریسم و توسعه پایدار، مدل مفهومی پژوهش

ترسیم، نگارندگان، ۱۳۹۷

روش پژوهش

روستایی بوده است. از تعداد کل ۱۴۵ روستای دارای سکنه در شهرستان سرباز با توجه هدف پژوهش روستایی که دارای جاذبه گردشگری قابل توجه نسبت به بقیه روستاها بوده به عنوان روستاهای نمونه به صورت هدفمند انتخاب شد. لذا، از تعداد روستاهای شهرستان سرباز ۲۰ روستا به عنوان نمونه انتخاب شد.

روستاهای مورد مطالعه در شهرستان سرباز در جنوب شرقی استان سیستان و بلوچستان قرار دارد. این شهرستان دارای ۱۲۱ کیلومتر مرز مشترک با کشور پاکستان می باشد (شکل ۲). بر اساس سرشمار ۱۳۹۵ شهرستان سرباز ۴۵۹۱۰ نفر جمعیت

شکل ۲- نقشه منطقه مورد مطالعه

جدول ۲- جمعیت و خانوار روستاهای نمونه شهرستان سرباز

ردیف	روستا	خانوار	جمعیت کل	تعداد نمونه	ردیف	روستا	خانوار	جمعیت کل	تعداد نمونه
۱	کیشکور	۲۹۸۴	۱۱۲۷۶	۲۰	۱۱	پتان	۴۹	۱۹۵	۴
۲	گورناگان	۲۳۸	۹۹۷	۷	۱۲	لهاباد	۱۳۷	۴۳۹	۶
۳	فیروزآباد	۵۳۱	۲۳۲۳	۱۰	۱۳	زیارتجاه	۲۲۷	۷۲۸	۷
۴	احمدآباد	۵۴	۱۸۸	۵	۱۴	پیاتان	۱۰۷	۳۹۸	۵
۵	زیارت	۵۰	۱۸۶	۵	۱۵	علی آباد	۲۷۲	۸۸۸	۷
۶	پارود	۸۹۶۳	۳۴۷۳۰	۶۱	۱۶	پیردان	۲۹۷	۱۳۰۴	۸
۷	بریسک	۴۱	۱۶۱	۵	۱۷	بندان	۱۷۹	۶۸۶	۶
۸	پشامگ	۴۲۳	۱۷۸۰	۹	۱۸	کزور	۱۴۵	۵۱۱	۴
۹	جنگل	۷۰۹	۳۰۷۱	۱۲	۱۹	چراغان	۳۰۶	۱۳۶۷	۸
۱۰	کوه میگ	۳۵۱	۱۳۸۶	۸	۲۰	کرائیکور	۴۳	۱۸۸	۳

منبع: سالنامه آماری استان، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن توصیفی-تحلیلی می‌باشد. مطالعات نظری با استفاده از روش اسنادی، داده‌های میدانی نیز از راه پرسش‌نامه با طیف لیکرت و مصاحبه با سرپرستان خانوارهای روستایی گردآوری شد. جامعه آماری، خانوارهای روستایی شهرستان سرباز می‌باشد. برای تعیین حجم نمونه در مرحله نخست ۲۰ روستا که دارای جاذبه‌های

گردشگری بوده به عنوان روستاهای هدف انتخاب شد. در مرحله بعدی با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده ۲۰۰ خانوار به عنوان نمونه انتخاب شد (جدول ۲). برای پاسخ‌گویی به سؤالات پژوهش و تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری (توصیفی و استنباطی) استفاده شد. روش‌های آماری در نرم افزار spss انجام شد. برای تحلیل آمار استنباطی از آزمون تحلیل واریانس، آماره فیشر و رگرسیون چند متغیره

پیش آزمون گرفته شد و میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد. آلفای به دست آمده کل ۰/۸۵ می باشد که بالاتر از ۰/۷۰ است، بنابراین می توان گفت که ابزار سنجش از پایایی قابل قبولی برخوردار می باشد. (جدول ۳).

استفاده شد. روایی پرسش نامه با استفاده از روایی محتوا سنجیده و مورد تایید قرار گرفت، که توسط افرادی متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین میشود. به منظور سنجش پایایی از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. برای این منظور از ۳۵ پرسش نامه

جدول ۳- میزان آلفای محاسبه شده برای هر یک از متغیرهای پژوهش

میزان آلفای کرونباخ	تعداد گویه	ابعاد
۰/۸۶	۱۹	اقتصادی
۰/۷۳	۱۹	اجتماعی-فرهنگی
۰/۷۵	۱۷	زیست محیطی
۰/۷۸	۱۵	نهادی
۰/۸۵	۱۵	کالبدی
۰/۸۵	۹۸	کل

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۷

همچنین، برای بررسی اثرات اکوتوریسم بر پایداری سکونت گاه های روستایی با استفاده از ادبیات موضوع ابعاد و شاخص های زیر در نظر گرفته شد. (جدول ۴).

جدول ۴- مولفه ها، متغیرها و شاخص های ارزیابی کننده موضوع پژوهش

متغیر	ابعاد
اشتغال غیرکشاورزی، اشتغال کشاورزی، میزان ایجاد اشتغال برای افراد بومی، تنوع بخشی به منابع درآمدی خانوار، میزان تغییرات در قیمت زمین، قیمت مسکن، قیمت کالاهای مصرفی و ضروری در زمان حضور گردشگران، فرصت های پس انداز خانوار، سرمایه گذاری های غیردولتی در روستا، استانداردهای زندگی، سرمایه گذاری در مشاغل سنتی، دسترسی به بازار فروش محصولات، پس انداز خانوار، امنیت غذایی، میزان درآمدها و رضایت از درآمد در بخش گردشگری، تنوع سازی اقتصاد محلی، میزان سهولت در فروش محصولات، و ستاییان به گردشگران، احیا و رونق بخشی تولیدات بومی و میزان فروش صنایع دستی، تغییر قیمت کالا و خدمات	اقتصادی
رعایت آداب و رسوم محلی، مشارکت ساکنان، دسترسی به خدمات بهداشتی، احساس امنیت اجتماعی در منطقه، میزان مهاجرت ساکنان به شهرها ویژه جوانان، میزان همدلی در میان اهالی منطقه، پایداری به روابط سنتی، میزان جرائم و ناهنجاری ها در منطقه، بروز دوگانگی اجتماعی در منطقه، میزان حساسیت و افتخار، میزان تقلید از رفتار گردشگران، فرصت ملاقات مردم با فرهنگ های گوناگون، میزان همبستگی اجتماعی، تعامل و مبادلات فرهنگی، میزان جرم و جنایت در روستا، میزان امکانات و فعالیت های تفریحی، میزان احساس راحتی و آرامش، تفریح و اوقات فراغت، میزان ایمنی و سهولت تردد، میزان تغییر در ارزش های محلی به دلیل حضور گردشگران	اجتماعی-فرهنگی
تغییرات کاربری در مزارع و باغات، تخلیه نخاله های ساختمانی، تخریب مراتع و زیستگاه های حیات وحش، کاهش تنوع پوشش گیاهی، آلودگی منابع آب و خاک، افزایش فاضلاب تخلیه شده به منابع آب های سطحی، بهبود روش های دفع زباله، میزان دسترسی به خدمات بهداشتی، جمع آوری و دفع آب های سطحی، میزان آسیب به گونه های گیاهی و جانوری منطقه، میزان افزایش فاضلاب در منطقه، میزان تخریب محیط زیست منطقه، مدیریت زباله و پسماند، میزان زیبایی و جذابیت منطقه، میزان آلودگی زیست محیطی در منطقه، میزان ترافیک و آلودگی صوتی در منطقه، میزان رها سازی زباله در منطقه	زیست محیطی
رعایت مقررات در خصوص حریم راه و غیره، همکاری در مدیریت امور منطقه، توانایی نهادهای محلی در مدیریت جاذبه ها، آموزش ساکنان محلی و گردشگران، اطلاع رسانی به گردشگران، همکاری نهادهای محلی و گردشگران، ارائه خدمات امنیتی از طرف نهادهای مسئول، همکاری نهادها در بهبود مدیریت جاذبه های گردشگری، میزان مشارکت در تصمیم گیری برای گردشگری پایدار در محلی، میزان تمایل به مشارکت در مدیریت روستا، شرکت در ارتقاء سطح آموزش در رابطه با حفاظت از محیط زیست، میزان	نهادی

حمایت از سرمایه‌گذاری دولت در زمینه گردشگری، میزان حمایت از توسعه فعالیت‌ها و خدمات گردشگری در منطقه، میزان حمایت از توسعه طرح‌های گردشگری مبتنی بر اجتماع محلی، شرکت در مبادلات فرهنگی میان ساکنان محلی و بازدیدکنندگان

بهبود استانداردهای مسکن، توسعه مسکن جدید در روستا، الگوهای مسکن، ساخت ویلا در منطقه، نظارت بر ساخت و سازها، ساماندهی معابر و روستایی، میزان دسترسی به دانش‌های جدید در زمینه ساخت و ساز سرمایه‌گذاری در طرح‌های انتقال آب به مزارع، میزان دسترسی به خدمات زیرساختی، بهبود زیرساخت‌های خدماتی و زیربنایی، دسترسی به جاذبه‌های گردشگری، میزان تغییر بافت سنتی روستا و احداث معابر جدید، میزان تغییر در کالبد روستا از لحاظ ساخت و ساز، تعریض و اصلاح هندسی معابر، میزان افزایش قیمت زمین و خانه‌های مسکونی، میزان استفاده از مصالح بادم و مقاوم در برابر حوادث

کالبدی

یافته‌های پژوهش:

بیش‌ترین فراوانی مربوط به مدرک دیپلم و بالاتر بوده اند. ۶۹/۵ درصد در سایر مشاغل مانند بنایی، خراطی، آرایشگری، و تجارت اشتغال داشته اند که ۴۳/۵ درصد آن‌ها متاهل بوده اند (جدول ۵).

توزیع ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان نشان داد که از تعداد ۲۰۰ پاسخگو، بیش‌ترین فراوانی گروه سنی، بین ۳۰ تا ۳۹ سال، از نظر جنسیت ۸۰/۵ درصد مرد، از نظر تحصیلات

جدول ۵- توصیف فراوانی جمعیت مورد مطالعه (۲۰۰ نمونه)

مشخصات پاسخ دهنده	بیش‌ترین پاسخگو	تعداد پاسخگو	درصد
سن	۳۰-۳۹	۸۰	۰/۴۰
تحصیلات	دیپلم به بالاتر	۱۹۸	۰/۹۸
جنسیت	مرد	۱۶۱	۸۰/۵
شغل	سایر	۱۳۹	۶۹/۵
تاهل	متاهل	۱۱۲	۴۳/۵

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

شده است. بر این اساس، مقدار ضریب تعیین برابر با ۰/۹۸۴ می‌باشد که نشان می‌دهد متغیر مستقل ۰/۹۸ واحد تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین می‌کند. جدول (۶).

برای بررسی رابطه خطی بین توسعه اکوتوریسم و پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی شهرستان سرباز و در راستای سوال اول پژوهش از تحلیل واریانس (ANOVA) و آماره فیشر استفاده

جدول ۶- تحلیل واریانس عوامل تاثیر گذار بر پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی

اشتباه معیار	ضریب تعیین تصحیح شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
۰/۰۲۸	۰/۹۸۴	۰/۹۸۵	۰/۹۹۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

انسجام معنادار می‌باشد. به گونه‌ای که با ورود گردشگران و توسعه اکوتوریسم در منطقه باعث افزایش پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی در شهرستان سرباز در بیش‌تر ابعاد شده است. جدول (۷).

با توجه به سطح معنی‌داری که کم‌تر از ۰/۰۱ می‌باشد، می‌توان گفت که فرضیه آزمون مبنی بر عدم معنی‌داری مدل رگرسیون با اطمینان ۹۹ درصد رد می‌شود، لذا، مدل مورد نظر از لحاظ آماری معنی‌دار است. یعنی بین متغیر مستقل (توسعه اکوتوریسم) و متغیر وابسته (پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی)

جدول ۷- رابطه رگرسیونی توسعه اکو توریسم و توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی سرباز

مؤلفه‌ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۱۰/۰۹۵	۵	۲/۰۱۹	۲۵۲۵/۷۹۶	۰/۰۰۰
باقیمانده	۰/۱۵۵	۱۹۴	۰/۰۰۱		
کل	۱۰/۲۵۰	۱۹۹			

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

مسکن، قیمت کالاهای مصرفی و ضروری در زمان حضور گردشگران، فرصت‌های پس‌انداز خانوار، سرمایه‌گذاری‌های غیردولتی در روستا، استانداردهای زندگی شده است. از نظر ابعاد کالبدی نیز توسعه اکوتوریسم باعث بهبود استانداردهای مسکن، توسعه مسکن جدید در روستا، الگوهای مسکن، ساخت ویلا در منطقه، نظارت بر ساخت و سازها، ساماندهی معابر و روستایی، میزان دسترسی به دانش‌های جدید در زمینه ساخت و ساز سرمایه‌گذاری در طرح‌های انتقال آب به مزارع، میزان دسترسی به خدمات زیرساختی، بهبود زیرساخت‌های خدماتی و زیربنایی، دسترسی به جاذبه‌های گردشگری و تغییر بافت سنتی روستا و احداث معابر جدید روستایی شده است. با این حال و به صورت کلی می‌توان گفت که توسعه اکوتوریسم در روستاهای شهرستان سرباز بیش‌ترین اثر را بر بعد کالبدی و کمتر اثر را بر بعد محیط زیست و اجتماعی داشته است. لذا سوال دوم پژوهش پاسخ داده شد (جدول ۸).

برای بررسی اثرات اکوتوریسم بر پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی و در ابعاد پنج‌گانه اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، نهادی و کالبدی و در راستای سوال دوم پژوهش، از رگرسیون و چند متغیره استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که برای تمام متغیرها مقدار سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱ است. هم‌چنین، مقادیر BETA نشان می‌دهد که یک واحد تغییر در انحراف معیار در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، نهادی و کالبدی و کارآفرینی به ترتیب ۰/۳۹۱، ۰/۲۹۶، ۰/۲۸۰، ۰/۳۳۶، ۰/۴۲۶ و ۰/۲۱۵ واحد موجب تغییر در پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی در روستاهای نمونه در محدوده مورد مطالعه شده است. در این بین توسعه اکوتوریسم در روستاهای شهرستان سرباز بیش‌تر اثر را بر ابعاد کالبدی (۰/۴۲۶) و اقتصادی (۰/۳۹۱) داشته است. به گونه‌ای که توسعه اکوتوریسم در مناطق روستایی شهرستان سرباز از نظر ابعاد اقتصادی باعث افزایش اشتغال غیرکشاورزی، اشتغال کشاورزی، میزان ایجاد اشتغال برای افراد بومی، تنوع بخشی به منابع درآمدی خانوار، میزان تغییرات در قیمت زمین، قیمت

جدول ۸- ضرایب شدت تاثیر توسعه اکوتوریسم بر ابعاد پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی

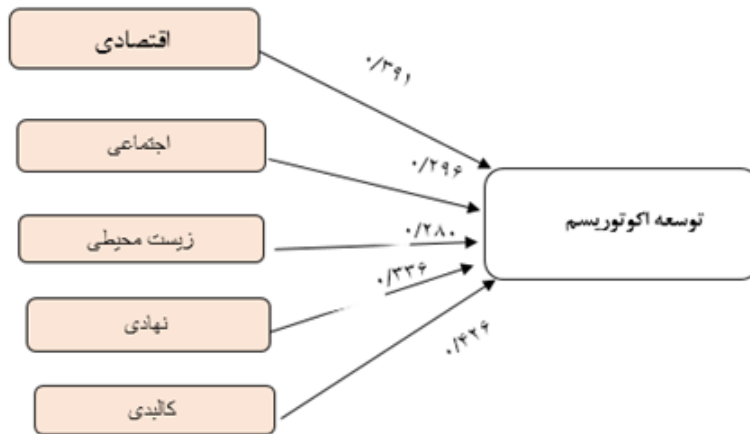
متغیرها	ضریب استاندارد		ضریب غیر استاندارد	
	BETA	خطای استاندارد	B	T
اقتصادی	۰/۳۹۱	۰/۰۰۶	۰/۱۹۲	۳۰/۶۶۱
اجتماعی	۰/۲۹۶	۰/۰۰۸	۰/۱۸۹	۲۴/۰۸۳
زیست محیطی	۰/۲۸۰	۰/۰۰۵	۰/۱۴۴	۳۱/۰۸۸
نهادی	۰/۳۳۶	۰/۰۰۸	۰/۲۵۱	۲۹/۶۶۷
کالبدی	۰/۴۲۶	۰/۰۰۴	۰/۱۶۳	۴۱/۰۲۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

توجه به یافته‌های این شکل بیش‌ترین اثر مستقیم مربوط به بعد کالبدی (۰/۴۲۶) و کم‌تر اثر مستقیم مربوط به بعد زیست محیطی (۰/۲۸۰) بوده است.

هم‌چنین، در شکل (۳) ارتباط مستقیم ابعاد گوناگون پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی با توسعه اکوتوریسم آورده شده است با

شکل ۳- ارتباط مستقیم ابعاد گوناگون پایداری و توسعه اکوتوریسم

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

یکی از دلایل عقب ماندگی مناطق روستایی بویژه در مناطق مرزی محدود بودن گزینه‌های توسعه اقتصادی آن‌هاست. امرار معاش و درآمد آن‌ها نیز به وسیله روش‌های سنتی فراهم می‌شود. برای تحرک اقتصاد روستایی، فراهم کردن جایگزینی برای استفاده از منابع محلی یک امر اجتناب ناپذیر می‌باشد. با توجه به اثرات نسبتاً سودمند، درآمد و ایجاد اشتغال، گردشگری بهترین گزینه برای بالا بردن شیوه زندگی روستایی و برای القای تغییرات مثبت در توزیع درآمد در مناطق محروم و بویژه مناطق مرزی که دارای جاذبه‌های گردشگری اند، می‌باشد. برای توسعه گردشگری در این منطقه حمایت اجتماعات محلی برای توسعه آن یک عامل مهم در مدیریت موفق و بازاریابی گردشگری مبتنی بر جامعه است و نقش مهمی در توسعه پایدار گردشگری و به تبع معیشت پایدار خانوارها بازی می‌کند. در روستاهای شهرستان سرباز نیز با توجه به کمبود گزینه‌های امرار معاش و درآمد به علت شرایط نامناسب اقلیمی و انزوای جغرافیایی، و هم‌چنین، پتانسیل‌های گوناگون و بی‌شماری که این منطقه برای جذب گردشگر دارد و اثراتی که صنعت گردشگری می‌تواند بر زندگی روستاهای منطقه داشته باشد، بر اهمیت اکوتوریسم در این منطقه افزوده است و به عنوان یکی از بهترین راهکار برای معیشت جاگزین روستاییان و احیای آن بشمار می‌رود. با توجه به اهمیت این موضوع، در این پژوهش با توجه اهمیت گردشگری در روستاهای مرزی شهرستان سرباز و اثراتی که توسعه اکوتوریسم بر پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی منطقه می‌تواند داشته باشد، به بررسی اثرات توسعه اکوتوریسم بر پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی پرداخته شد.

نتایج در زمینه بررسی رابطه خطی بین توسعه اکوتوریسم و پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی شهرستان سرباز نشان می‌دهد که بین این دو متغیر انسجام کاملاً معنادار می‌باشد. به گونه‌ای که توسعه اکوتوریسم باعث ایجاد پایداری روستایی در منطقه

مورد مطالعه شده است. نتایج یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد اکوتوریسم بیش‌ترین اثرات را بر بعد کالبدی داشته است. به طوری که با توسعه اکوتوریسم در روستاهای منطقه اثرات مثبتی بر بهبود استانداردهای مسکن، توسعه مسکن جدید در روستا، الگوهای مسکن، ساخت ویلا در منطقه، نظارت بر ساخت و سازها، ساماندهی معابر و روستایی، میزان دسترسی به دانش‌های جدید در زمینه ساخت و ساز سرمایه‌گذاری در طرح‌های انتقال آب به مزارع، میزان دسترسی به خدمات زیرساختی، بهبود زیرساخت‌های خدماتی و زیربنایی، دسترسی به جاذبه‌های گردشگری، میزان تغییر بافت سنتی روستا و احداث معابر جدید، میزان تغییر در کالبد روستا از لحاظ ساخت و ساز، تعریض و اصلاح هندسی معابر، میزان افزایش قیمت زمین و خانه‌های مسکونی، میزان استفاده از مصالح بادام و مقاوم در برابر حوادث در روستاهای منطقه مورد مطالعه داشته است. از نظر اقتصادی نیز توسعه اکوتوریسم اثرات مثبتی بر جای گذاشته که می‌توان به مواردی مانند ایجاد اشتغال محلی، توسعه صنایع دستی، ایجاد درآمد و غیره را نام برد. با این حال، هنوز زیرساخت‌های لازم برای گردشگری در این منطقه آنچنان که باید باشد مورد توجه قرار نگرفته است و لازم است توجهی ویژه به آن شود. با توجه به مطالب عنوان شده می‌توان گفت که اگر زیرساخت‌های لازم برای ایجاد اشتغال و درآمدزایی از راه جذب گردشگر اتفاقی بیفتد و توجه بیشتر مسئولان به گردشگری منطقه افزایش یابد، هدف توسعه پایدار به آسانی محقق می‌شود، برای دست‌یابی به توسعه پایدار در هر مکانی پیش از هر چیز چارچوبی برای آینده مطلوب لازم است که در آن باید موقعیت جوامع به همراه فرصت‌ها و منابع محیطی آن‌ها و مشخصه‌های آن‌ها مورد توجه قرار گیرد تا به این ترتیب در فرآیند برنامه‌ریزی خلاق و اجرایی مورد توجه قرار گیرد. در مناطق روستایی شهرستان سرباز به دلیل شاخصه‌های طبیعی که در آن‌ها وجود دارد پتانسیل

گردشگران و مجری تورهای مسافرتی در هنگام ورود به شهرستان سراوان داده شود.

۵) اولویت‌بندی عوامل مؤثر در توسعه گردشگری روستایی به ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: حمل‌ونقل، رستوران و هتل، تقویت زیرساخت‌های مانند برق، آب شرب، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی و تعمیرات ساختمان‌ها، واسطه‌گری‌های مالی ایجاد خدمات عمومی؛

۶) فعالیت‌های خدمات‌رسانی (مراکز خرید، نمایشگاه‌های صنایع دستی و تولیدات محلی، مکان‌های تفریحی در روستا و حمل و نقل) در روستاها را برای بازدیدکنندگان در راستای توسعه روستایی هدایت کنیم. در نهایت، می‌توان گفت که نتایج این پژوهش نشان داد که اکوتوریسم ارتباط معناداری با پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی داشته است. و بیش‌ترین اثر آن مربوط به پایداری بعد کالبدی بوده است. این نتایج همگام با نتایج پژوهش‌های هاشمی (۱۳۸۹)، غربی و درخشیده (۱۳۹۰)، صیدالی و همکاران (۱۳۹۱)، لرد کپینز (۲۰۰۲)، تساور و همکاران (۲۰۰۶) تی فانگ (۲۰۰۷) بوده است.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در این مطالعه فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

این پژوهش مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی گردشگری در دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشد و حامی مالی خاصی نداشته است.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

بالقوه ای برای توسعه اکوتوریسم وجود دارد. توسعه کارآفرینی اکوتوریسم در مناطق روستایی شهرستان سربازامکان پذیراست. به صورت کلی می‌توان گفت که اکوتوریسم بیش‌ترین اثر را بر بعد کالبدی و بعد اقتصادی داشته و کم‌ترین اثر اکوتوریسم مربوط به ابعاد اجتماعی و ریست محیطی بوده است. در رابطه با یافته‌های این پژوهش، در زمینه پایداری سکونت‌گاه‌های روستاهای منطقه مورد مطالعه و توسعه اکوتوریسم در منطقه، نکات زیر توصیه و پیشنهاد می‌شود:

۱) در زمینه تبلیغ و ترویج گردشگری تهیه برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی برای معرفی جاذبه‌های گوناگون گردشگری برگزاری جشنواره‌ها و همایش، اجرای موسیقی، تئاترهای محلی، غذاهای محلی، تکثیر و اشاعه نتایج مطالعات برنامه‌ریزی‌های انجام‌شده برای توسعه گردشگری روستایی در منطقه در میان مسئولان مدیران و برنامه‌ریزان پیشنهاد می‌شود:

۲) در وضعیت موجود، روستاها که تا حدی توسعه گردشگری با منافع و اثرات منتج از آن را تجربه کرده‌اند از یک سو و از طرف دیگر با توجه به شرایط خاص روستاهای منطقه به لحاظ محرومیت محیطی مانند کمبود آب مورد نیاز کشاورزی، انسداد مرز ایران و پاکستان در منطقه مورد مطالعه و مهاجرت شدید روستا- شهری به دلیل کمبود فرصت‌های شغلی و کاهش سطح درآمدزایی، حمایت زیادی از گردشگری داشته‌اند. بدین ترتیب با توجه به حمایت زیاد ساکنین از توسعه گردشگری، با مدیریت و برنامه‌ریزی کارآمد می‌توان بخشی از چالش‌های اقتصادی و اجتماعی این منطقه را برطرف کرد.

۳) دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان فرآیند توسعه مناطق روستایی به اهمیت نقش گردشگری و اثراتی که گردشگری می‌تواند بر زندگی خانوارهای روستایی و احیای معیشت آن‌ها داشته باشد توجه کافی داشته باشند؛ چون که در منطقه مورد مطالعه با توجه به محدودیت‌های اقلیمی و کمبود گزینه‌های معیشتی، یکی از بهترین راهکارها برای توسعه روستایی توجه به گردشگری و توسعه آن می‌باشد.

۴) آگاهی‌های لازم در خصوص ارزش‌های مذهبی باورها و اعتقادات جامعه میزبان در قالب کدهای اخلاق گردشگری به

References

- 1- Aronsson, L., (1994). "Sustainable Tourism System, Example of Sustainable Rural Tourism in Sweden", In B. Bramwell and B. Lane (Eds.), *Rural Tourism and Sustainable Rural Development*, Clevedon, Channel View Publication, p. 77.
- 2- Bourke, L., (1996). *Rural Tourism Development: Are Communities in Southwest Rural Pennsylvania Ready to Participate*, New York, John Wiley, p. 277.
- 3- Godrey, Kerry B., (1990). *Toward Sustainability: Tourism in the Republic Cyprus*, CTO, Nicosia, pp. 20-23.
- 4- Greffe, X. (1993). *Rural Tourism a Lever for Economic and Social Development*, Clevedon, Channel View Publication, p. 23.
- 5- Gregory, Sho, (1992). "Sustainable Development", *Review*, p. 6.
- 6- Hog, M. He, (1989). "An Analysis of the Basic Issues of Industrialization and Rural Development of Rural Development," *Selected Articles, Jihad Sazandegi*, p. 67 (In Persian)
- 7- Jenkins, J. M., & Hall C, M. (1998). *The Restructuring of Rural Economics*, John Wiley and Sons, Chichester. pp. 43, 60, 63.
- 8- Lane B, B. (1994). *Sustainable Rural Tourism Strategies; A Tool for Development and Conservation*. In B. Bramwell and B. Lane (Eds.) *Rural Tourism and Sustainable Rural Development* Clevedon: Channel View Publication.
- 9- Lane, B. (1994). "What Is Rural Tourism?", In B. Bramwell and B. Lane (Eds.), *Rural Tourism and Sustainable Rural Development*, Clevedon. Channel View Publication.
- 10- McIntyre, *Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners.*, Madrid, W. T. O., 1993, p. 67,
- 11- Opperman, M., (1998). "Rural Tourism in Southern Germany", *Annals of Tourism Research*, Vol. 23, No. 1, p. 825.
- 12- Robinson, J. (1957). *Third World and Development and Failure*, Translator Kiumars Persiani, Tous, (In Persian)
- 13- Roknodin Eftekhari, A.R., (1373). "Concepts of Planning in Iran with Emphasis on Rural Planning", *Proceedings of the Seminar on Sociology and Development*, c. Second, side. P. 51-74 (In Persian).
- 14- Sharpley, R., & Sharpley, J. (1997). *Rural Tourism: An Introduction*, I. T. P., London, pp. 7-8, 17-18, 22-30, 60-71.
- 15- Shokoei, H. (1996). *New Thoughts in the Philosophy of Geography*, J 1, Tehran, Gita Science Publishing, pp. 213-214. (In Persian)
- 16- Slee, B., et al., "The Economic impact of Alternative Types of Rural
- 17- Todaro, M. (1365). *Economic Development in Third World*, translation by Gholamali Farjad, Program and Budget. (In Persian)
- 18 - Tourism", *Journal of Agricultural Economics*, 1997. Vol. 48, No. 2,
- 19- Ahmadi, F. & Sajjadi, A. (2012). *Investigating the Components of Sustainable Development of the Village from Experts' Point of View*. *Journal of Agricultural Research and Development*, 5 (3), 69-80). (In Persian)
- 20- Akbarpour Saraskan Rood, M., & Nourbakhsh, F. (2010). *The Role of Ecotourism in Sustainable Urban and Rural Development (Case Study: Qeshm Island)*, *Quarterly Journal of Housing and Rural Environment*, No. 132: 76-61. (In Persian)
- 21- Asadi, A. & Fathi, M. (2011). *The role of Entrepreneurship on Ecotourism development*, *International Conference on Sociality and Economics Development (IPEDR)*, Singapore, IACSIT Press, www.ipedr.com/vol10/8-E00015.pdf [access date: 6/2013].
- 22- Ashtari Mehrjardi, A. (2004). *Ecotourism and Sustainability, Aspects and Features*, *Jihad Monthly*, Year 24, Issue 262 (In Persian)
- 23- Azkia, M., (1365). "Sociology of Undevelopment and Development in Iran, *Information*, p. 34 (In Persian)
- 24- Blangy, S. & Mehta, H. (2006). *Ecotourism and ecological restoration*, *Journal for Nature Conservation*, 14 (3-4):233-236.
- 25- Buchsbaum, B. D. (2004). *Ecotourism and Sustainable Development in Costa*.
- 26- Einali, J., & Taherkhani, M. (2005). *Performance appraisal of well-being services complexes in welfare* (In Persian)
- 27- Falahi, H. (1385). *Feasibility study on the development of ecotourism-Oshtarankh field* (In Persian)
- 28- Fenl, E.D. (2006). *Introduction to Anti-Semitism*; Translator: Jafarvaladi; Mazandaran University. (In Persian)
- 29- ghanbari, C., Bazrafshan, J., & Jamalnejad, M. (1390). *Measuring and analyzing the extent of development based on a comprehensive rural development approach Case study: Khanmizra rural district, Lordegan city*, *Urban Management Quarterly*, 9 (28), 175-192. (In Persian)

- 30-Horáková, H. (2010). Transformation of Rural Communities: Mobility, Tourism and Identity, *Acta Historica Universitatis KlaipedensisXX, Studia Anthropologica*, 6 (20): 37-51. http://briai.ku.lt/downloads/AHUK_20/20_037-051_Horakova.pdf [access date: 2/2014].
- 31- Karami, N. (1387). Ecotourism of Iran. High Council for Tourism and Travel. Tehran, p. 172. (In Persian)
- 32- Karimi, Sargol, Tavakoli Nia, Jamileh (2009). The Developmental Scale of Minor and Neighborhoods in Sustainable Urban Development (Case Study: Evin District), *Human Resource Quarterly*, 1 (3), 81-92. (In Persian)
- 33- Kazemi, M. (2006). Tourism Management; position (In Persian)
- 34- Khalili, A., Gholipour, M., Tajik, A., & Zali, N. (2013). Provides a model for planning and designing garden gardens in Iran's urban system. *Urban Management Quarterly*, 11 (32), 263-288. (In Persian)
- 35- Kusakabe, E. (2012). Social capital networks for achieving sustainable development, *Local Environment*, 17 (10): 1043-1062.
- 36- Mahallati, S. A.D. (2001). Brigadier Movement; Tehran: Shahid Beheshti University (In Persian)
- 37- Mohammad Reza and Asakereh, M. (2011). Optimal Location Analysis of Case-based Elementary Schools: Shadegan City, *Applied Geosciences Research Journal*, 19 (22), 129-149. (In Persian)
- 38- Moradi Estalkh zir, Gita (1394), Identifying and prioritizing the proper patterns of rural housing in the sustainable development of rural architecture using MADM techniques, Masal city, *Urban Management Quarterly*, 14 (40), 381-395. (In Persian)
- 39- Nyaupane, G.P. & Thapa, B. (2004). Evaluation of Ecotourism: A Comparative Assessment in the Annapurna Conservation Area Project, Nepal, *Journal of Ecotourism*. Volume 3, Issue 1, pages 20-45
- 40- Ostad Hossein, R. (2000). Tourism Industry and Its Economic Aspects, *New Developments in Economy*, No. 1, South Khorasan Province, in order to strengthen its role in rural development, (In Persian) pp. 180-181.
- 41- Prasad, I. P. (2003). The Great Earthquake, the Life and Times of Maharaja Juddha Shamsheer Jung Bahadur Rana of Nepal, Delhi, Ashish Publishing House. <http://ecotourism.org> [access date: 1/2014].
- 42- Ranjbarian, B. (2003). Tourism Planning at National and Regional Level, Isfahan, Isfahan Jihad Publishing House. (In Persian)
- 43- Razvani, M. R., Akbarian Ronizi, S., Roknodin Eftekhari, A.R., & Badri, S. A. (2011). Comparative analysis of the economic effects of tourism in second homes with daily tourism on rural areas, with sustainable development approach, Case study: Shemiranat city, *Rural Quarterly Journal*, Second Year, No. 4: 35-62(In Persian)
- 44- Rinzin, C., Walter, j., Vermeulen, V., & Glasbergen, P. (2007). Ecotourism as A Mechanism for Sustainable Development. The Case of Bhutan environmental Sciences *Environmental Science*, p, 109-125
- 45- Rinzin, C., Walter, j., Vermeulen, V., & Glasbergen, P. (2007). Ecotourism as A Mechanism For Sustainable Development. The Case of Bhutan environmental Sciences, *Environmental Science*, 4(2), P109-125
- 46- Roknaddin Eftekhari, A.R., Pourtaheri, M., & Fazli, N. (1393). Analyzing the Effective Factors of Entrepreneurship Development in Rural Tourism, Tehran: Tourism Planning and Development, No. 8, pp. 87-107(In Persian)
- 47- Romani Fazli, A.R., & Sadeghi, M. (1393). Rural Services Model Based on Information and Communication Technology; Case Study: Fars Province. *Urban Management Quarterly*, 13 (34), 7-25. (In Persian)
- 48- Ross, S., & Wall, G. (1999). Ecotourism: Towards Congruence between Theory and Practice, *Tourism Management*, 20 (1): 123-132.
- 49- Saghay, M. (2003). Investigating Tourism Capabilities in Iran, Master's thesis, Mashhad, Ferdowsi University. (In Persian)
- 50- Sa'idi, A. (2008). Some criteria for locating rural settlements. *Residential and rural environment quarterly*, 27 (124), 2-11. (In Persian)
- 51- Sajjadian, N., & Sajjadian, M. (2009). Using GIS to continue the village life and realizing a sustainable rural area (example: rural tourism). *Quarterly Journal of Housing and Rural Environment*, 29 (129), 66-85. (In Persian)
- 52- Shafizadeh, Esrafi (2004), Ecotourism in Iran is zero, *Journal of Global Industry*, No. 5 pages 16-13(In Persian)

- 53- Sharpoly, J. (2001). Rural Tourism, Translation of Rahmatollah Menshizadeh and Fatemeh Nasiri, Publication of the Secretary, Tehran. (In Persian)
- 54- Tremblay, P. (2006). Desert Tourism Scoping Study, Desert Knowledge CRC, Report Australia, Charles Darwin University
- 55- Tudaro, M. (1989). Economic Development in the Third World, translated by Gholamali Fardadi, Tehran: Plan and Budget Organization (In Persian)
- 56- Verheul, I. et al. (2001). "An eclectic theory of entrepreneurship", Tinbergen Institute Discussion Paper for Development Strategies, Max Planck Institute of Economics, Indiana University.
- 57- Verheul, I. et al. (2001). "An eclectic theory of entrepreneurship", Tinbergen Institute Discussion Paper for Development Strategies, Max Planck Institute of Economics, Indiana University.
- 58- Wahab, S., & Pigram, J. J. (2004). Tourism, Development and Growth: The challenge of sustainability, Routledge, Business & Economics.
- 59- Ziyari, K. A. (1380). Sustainable Development and Responsibility of Urban Planners in the 21st Century (In Persian)

